

Februarski izlet okolo Mostara s primjesom trešnjeva behara

Kada februarski dani primjetno se produle, a proljeće počne provirivati u kontinentalnom dijelu, pravo je vrijeme otisnuti se ka jugu, ka pravom proljeću.

Tragom podataka iz literature krenuli smo ili bolje reći, skrenuli smo u Potoke (sjeverno od Mostara), da pokušamo naći jedan stari jednolučni kameni most koji je nekada nalazio na putu od Mostara u gornji neretvanski kraj. Mostu ni traga nema, ali je ostalo još nekih drugih ostataka gradnje od kamena vrijednih pažnje.

Uz istočni rub Bijelog polja nanizano je nekoliko naselja. Zavirili smo u Potoke, Lišane i Livač. Od džamije uzvodno prema Lišanima nalaze se ostaci tri vodenice. Sve

tri su sa po tri vodenična kola. Objekat najuzvodnije vodenice je dograđen od savremenih materijala u prošlom stoljeću, zgrada je relativno dobro očuvana i korištena do skorijeg vremena, na katu je korištena za stanovanje. Druge dvije vodenice su kamene gradnje sa naknadnom malom intervencijom betonske dogradnje, već odavno se ne koriste i u ruševnom su stanju. Na prilazu ka jednoj vodenici je izgrađen mali kameni most sa dva luka, koji je naknadnom gradnjom prekriven betonskom konstrukcijom, ali su lukovi sa strane još uvijek vidljivi. Jedan od nekoliko izvora u Lišanima do kojega smo došli koristi se kao vodozahvat za lokalni vodovod te mu nismo mogli prići.

Od Lišana nastavljamo rubom polja ka Livaču. Tu smo imali zabilježeno jednu

Lijevo Posrt potok - desno vrelo Livač

tačku gdje smo pretpostavili da je kraško vrelo. Tako je i bilo. Lijepo kraško vrelo koje pravi mali lijepi potok sa nekoliko jablanova uz obalu. U starim kartama je upisan kao "Livača Bach", a naselje Livač, dok je na novim topografskim kartama potok upisan kao Livčina. Izvorište je ograđeno betonskim zidom i na taj način stvorena mala akumulacija vode. Na zidu su dvije metalne klapne sa kojima se regulisao ispušt vode u kanale koji su u prošlosti služili za poljoprivredno navodnjavanje. Iz vrela uzimamo uzorke vodenih pužića.

Nastavljamo dalje prema Blagaju, a cilj nam je vrelo Posrt potoka koji je desna pritoka Bune. Ovo vrelo i vodotok su povremenog karaktera, vode ima kada su veće vode, odnosno kada se spusti s neba. Tok potoka je dug svega nekoliko kilometara. Na potoku su nekada postojala dva kamena mosta. U temeljima jednog od njih je nekada bio ugrađen jedan srednjovjekovni stećak sa ukrasima, traženje temelja smo odgodili kada korito bude suho. Vrelo i potok, pogotovo u gornjem toku, izgledaju ne tipično i bajkovito. Vrelo je na lokaciji gdje inače nije očekivati kraško vrelo (u sred livade). Dva-tri kamena bloka oko vrela gdje voda tiho izlazi, a dalje potok nastavlja mirni tok kroz livadu sa koritom koje je potpuno prekriveno vegetacijom bez kamenitog dna. Tako na dužini nekoliko stotina metara, dok korito u donjem toku prelazi u kamenito korito. Vegetacija se formira u vremenu kada potok i vrelo presuše. Drugi put vrijedi prošetat cijelu dužinu potoka. Vrlo mala količina kamena je u vrelu, nekako smo uspjeli izvaditi barem jedan kamen iz vrela kako bi uzeli uzorke vodenih pužića koji su se bili zakačili na mahovini oko kamena. Biološki će biti potok i vrelo zanimljivo još istražiti s obzirom na njihov povremeni karakter i specifičnost korita. Postoji bojazan da će vrelo i potok u gornjem toku i oko izvorišta biti ugroženi i

uzurpirani lokalnom gradnjom. Zanimljivo je da potok kartografski ima dva naziva, u starim kartama je upisan kao Budžak potok, a novijim kao Posrt potok. Trešnje su na jugu počele beharati. Za plodove postoji opravdana nada.
MH

Vikend na Svitavi i Podveležu

Vikend 5.-6. februar smo proveli u Hercegovini. Prvo smo otišli potražiti vrelo Grabovica iznad manastira u Žitomislčićima, gdje smo uzeli uzorke pijeska, budući da nismo našli žive izvorske puževe. Potom smo otišli do Crnog vrela i još jednog vrela u blizini i uzeli uzorke puževa, a također i iz kanala. U nastavku obišli dva tunela na staroj pruzi za Trebinje i popisali šišmiše. Na Podveležu smo obišli Prosječenicu i Petrinu pećinu i pronašli jamu Željuškovaču u kojoj ćemo istraživati

Petrina pećina

Ostaci bezstropne pećine

šišmiše u skoroj budućnosti. I Prosječenica i Petrina pećina su zanimljive kao lokaliteti etnospeleologije što nam je ideja vodilja za predstavljanje na ovogodišnjoj Kraškoj školi u Postojni. Usput smo pronašli tri lokacije bezstropnih pećina, što je svakako razlog da se ovoj temi na Podveleži više posvetimo. Ova istraživanja bi, u svakom slučaju, bila pionirska kod nas.

JM, MHu, ADŽ

Dardagani

29. 1. smo troje studenata biologije (Vojo, Farah, Emina, Lejla) i ja uputili u Dardagane (podzemni kamenolom) kod Zvornika da zajedno sa Brankom i njenim budućim mužem (kome imamo zahvaliti za odlične fotografije) napravimo pregled stanja populacije šišmiša u okviru tradicionalnog zimskog monitoringa. Po lijepom vremenu, vidjeli smo i nešto ptica na Zvorničkom jezeru, a Branka je u kamenolomu našla i novi kanal koji do sada nismo pregledali. Također nam je pokazala kako se instalira softver i radi sa novim detektorom za šišmiše. Izlet za 10.

JM

Istraživanje Djedove pećine

U petak, sunčanog i toplog 4. februara, odlučili smo Belma Džanan i ja obići Djedovu pećinu. Ovu sam pećinu tokom zime posjećivao 4 puta radi zimskog monitoringa šišmiša, međutim nisam naišao ni na jednog šišmiša. Put do pećine je bio pun snijega i kretanje je bilo otežano. Kada smo stigli do pećine, tokom detaljnog pregleda ulaza, pronašli smo moguće tragove uklesanih natpisa na desnoj strani ulaza. Nakon toga, nastavili smo kretanje u pećini i pronašli smo dvije vrste pećinskih paukova, *Meta menardi* i nekoliko njih iz reda *Opiliones*. Pored toga, pronašli smo manji broj komaraca i leptira u zadnjem dijelu pećine kao i 3 pećinska zrikavca (*Rhaphidophoridae*) u stanju hibernacije. Središnji dio pećine sa sporednim kanalima je jako bogat aragonitnim sigama. Također, tokom zime se nataložilo dosta leda u obliku imitirajućih stalaktita, stalagmita i draperija. Istraživanja ćemo nastaviti na proljeće. Zanimljivo, radi perspektivnog ulaza, pronađenih natpisa i dobrog geografskog položaja, Djedova pećina bi mogla biti potencijalno arheološko nalazište.

FM

Vikend u Krajini

Taman kad sam mislio da ćemo preskočiti ovogodišnji zimski monitoring šišmiša jer nismo uspjeli organizovati istraživanje u pećinama Istočne Bosne koje smo planirali, javio se Primož da dolazi sa Evom i Matijom. Pridružio sam im se u Sanskom Mostu 17. 2. navečer i onda sljedeća tri dana udarnički, kako to već ide sa Primožem. U petak smo obišli Hrustovaču, Da-

Hrustovača

Dabarska pećina

Ada pećina

barsku pećinu i Malu pećinu do Dabarske i skoro po mraku Fajtovačku pećinu. U subotu smo otišli do pećine Ada kod Jezerskog, Pećine ispod Radetine kule, Pećine kod Jusinog puta i Mindžine pećine. Na kraju, u nedjelju, Hukavica. Dovezli me do Bihaća, ja za Sarajevo, oni za Ljubljanju. Teren za pamćenje.

JM

Min]ina pećina

www.centarzakrs.ba

ADŽ-Adisa Dževlan, MH-Mirnes Hasanspahić, MHU-Miralem Husanović, FM-Faris Mušija, JM-Jasminko Mulaomerović

Impresum:

CKS Newsletter, God. IV., Broj 2., Februar 2022.

ISSN 2637-3041 (print)

ISSN 2637-305X (online)

Izdavač i redakcija: Centar za krš i speleogiju, Sarajevo, Branilaca Sarajeva 30, e_mail: info@centarzakrs.ba, www.centarzakrs.ba

Urednik: Jasminko Mulaomerović

Bilten izlazi čim napunimo četiri stranice sa aktivnostima.

Pomoć za Bilten dobrodošla je na broj:

161000021050078 kod Raiffeisen banke d.d.